

Českoslovenští katolíci a škola.

♦Pastýřský list
československých
biskupů.

Nákladem Jednoty duchovenstva arcidiecese olomoucké.
Tiskem Valašské knih- a kamenotiskárny ve Valaš. Meziříčí.

Arcibiskupové a biskupové Československé republiky vzkazují důstojnému duchovenstvu a všem věřícím pozdrav a požehnání v Pánu!

Boj o náboženství ve škole. - Příznak naší doby.

Žijeme v době velmi vážné. Nikdy se boj proti katolické církvi nevedl s takovou náruživostí a všemi prostředky moderní kultury, jako za naší doby; cílevědomá agitace v davech lidu a tichá podvrtná práce vlivných činitelů — bohaprázdná věda na stolicích vysokoškolských a soustavné štvání v denním tisku a v časopisech, stálé pomlouvání na schůzích a organizované lákání od muže k muži — toho všeho se používá k boji proti náboženství a církvi.

Po dlouholeté přípravné práci domnívají se nevěrci a nepřátelé církve, že doba k rozhodné bitvě již přišla. Vědí právě tak dobře jako my, že budoucnost národa a státu závisí na škole. Dostanou-li oni školu do rukou, je boj rozhodnut pro ně. Již veliký věstec na Petrově stolci, papež Lev XIII., předvídal tento boj ve svém světovém okružním listě „Humanum genus“, dne 20. dubna 1884, proti zednářstvu vydaném. Píše o tom: „S největší jednomyslností se nepřátelé církve (pod vedením zednářského svazu) zasazují o to, by uchvátili vyučování mládeže. Neboť je jim snadno útlý a vnímavý věk vytvářeti podle jejich libovůle a voditi jej po oněch cestách, jež se jim zamlouvají. To se jim zdá býti nejvhodnější cestou, by si ve státě vychovali takový dorost občanů, jenž se jim právě hodí. Proto při výchově a při vyučování vylučují zcela sluhy církve, jak od vykonávání učitelského úřadu, tak od dozoru nad mládeží. Na mnohých místech prosadili, že veškeré vyučování je v rukou laiků a že i z mravní výchovy byly naprosto vyloučeny veledůležité, veliké a posvátné povinnosti, jež člověka vízí s Bohem.

Nesmíme se klamati, boj o školu je pro nás katolíky *bojem na život a na smrt!* Tot naděje odpůrců církve: škola, jež by vzala lidu náboženství, přivede úplnou rozlukou států od církve. *Škola bez náboženství je přípravou na kulturní boj bez nápadného hluku.* V tomto boji jsou názory proti sobě v naprostém rozporu. V parlamentě, v novinách, na schůzích zřídili nepřátelé církve svá řečníště a živé slovo se tiskem donáší až do poslední chaty. My katolíci musíme podle napomenutí apoštola Petra: „vždy býti hotovi k obraně proti každému, kdo žádá od nás počet.“ (1 Petr. 3. 15.)

Naše zásady ve školské otázce.

Naše zásady ve školské otázce jsou jasné nade vší pochybnost a plynou logickou nutností z práva přirozeného a z práva, církvi Ježíšem Kristem zaručeného.

Rodiče mají přirozené a nezadatelné právo na své děti a též povinnost je vzdělávat, vychovávat. Neboť Bůh, původce jejich života, svěřil je vám, křesťanští rodičové, abyste je vychovávali pro něho a podle jeho vůle.

/ A to, co v přirozeném právu založeno, křtem sv. se povyšuje. Křtem náleží vaše děti neodvolatelně *Kristu Pánu*. Víte, co to znamená? Apoštol národů Pavel o tom píše (Efeš. 2, 13, 19—22); „Vy, kteří jste někdy byli daleko, nyní jste se v Kristu Ježíši sblížili a to v krvi Kristově . . . Nuže tedy nejste již cizinci a přistěhovalci, nýbrž jste spoluobčany svatých a domácími Božími, jsouce vzděláni na základě apoštolů a proroků, an kamenem uhelným jest sám Kristus Ježíš, v němž veškerá stavba se spojuje a roste v chrám svatý v Pánu, v němž i vy se spolu vzděláváte v příbytek Boží v Duchu“. Tu má každá věta veliký význam. Jinak jsouce jen pouhými lidmi, jsou vaše děti křtem sv. povýšeny k nepochopitelné výši; jako jsou s vámi spojeny pouty přátelství a krve, tak jsou s Pánem Ježíšem spojeny skrze milost a mají jakožto budoucí obyvatelé nebes (domácí Boží) výsady, na něž cizinci, tamže nenáležející nároků nemají. Nyní chápeme mnohem lépe výrok Páně: „Nechte dítek a nebraňte jim přijíti ke mně!“ (Mt. 19, 14), neboť jsou dítkami Božími a spoludědici Krista Pána.

V takovéto víře musíte se dívat na děti své, to jest jejich velká hodnota! Z této hodnoty pak plynou povinnosti, které máte vůči nim, jakožto novým dědicům Božím. Svobodným a milostivým ustanovením Božím nastoupily vaše děti dědictví pravdy Kristovy, jež nám byla od apoštolů zvěstována. Na této pravdě, která je naší vírou, musíte, milovaní rodičové, budovat! Vaše výchova budiž tedy stálým budováním, stálým utvrzováním pravdy a milosti Kristovy v duších vašich dětí! Nezapomínejte, že děti vaše jsou „chrámem Božím a že duch Boží přebývá v nich.“ „Kazí-li někdo chrám Boží, toho zkáží Bůh; neboť chrám Boží je svatý“. (1. Kor. 3, 16). Tuto vaši velikou povinnost, zachováti vaše děti jakožto živé chrámy Boží ve víře a v milosti vám usnadňuje svátost břimování. Povzbuzujte svoje děti, aby této svátosti snad nezanedbávaly!

Zde máte, křesťanští rodičové, průkaz o vznešené hodnotě vašich dětí. „Jakým tajemstvím je dítě!“, volá právem básník. Žádná filosofie a žádná paedagogika, nebude-li na „uhelném kameni Ježíši Kristu“, nesmýšlí o dítě tak vznešeně. Učte však též své děti, zač mají Kristu Pánu děkovati! Jakou radostí je tato pravda pro každé chudé dítě, třeba by v očích světa se zdálo sebe nepatrnějším! Jakou útěchou pro pečlivé rodiče v jejich starostech a námáhách pro blaho dětí. Ale jakou hrůzou pro nedbalé a svých povinností nepamětlivé rodiče! Jak vysoko stojí nad každou jinou *katolická pedagogika*, ježto buduje na

výroku Páně; „Cokoliv jste učinili jednomu z nejmenších těchto bratří mých, mně jste učinili“. (Mt. 25. 40.) Výchova jest tedy prací, konanou bezprostředně ve službě Boží.

Tři obvody dětského života.

Děti, navštěvující školu, náležejí *předně rodině, pak církvi a konečně státu* (občanské společnosti.) Rodina je podle přirozeného i božského práva *prvním* činitelem výchovným a škola není ničím, než *ústavem při výchově pomocným a doplňujícím*.

Právo církve na školu plyne z poslání, které Kristus Pán své církvi udělil: učiti veškeré lidstvo zjeveným pravdám a jimi, jakož i sv. svátostmi vésti věřící k jejich věčnému cíli. „Jdouce do celého světa, učte všechny národy, křtíce je . . . a učte je zachovati všechno, cožkoli jsem přikázal vám.“ (Mat. 28, 19, 20.) Vyučování a výchova všech lidí, tím více pak lidí pokřtěných a věřících, jest tudíž *podstatnou úkolem církve*, jehož se církev vzdáti nemůže. Tato výchova však musí, jak přiměřeno přirozenosti lidského ducha, býti *jednotnou*. Učí-li se ve školách pravdám potřebným k věčné spáse, nesmí se předmětům světským vyučovati v duchu protikřesťanském nebo docela anarchistickém. Neboť — nenechte se ošáliti, křesťanští rodičové — indiferentním (lhostejným) není pražádný předmět školního vyučování. Buď bude učitel čest a chválu Boží ve svém předměte hlásati nebo bude Boha upírat. A to činí již tím, když o Bohu mlčí.

Dítě patří však také *státní společnosti* a proto také *stát má právo na dítě*. Poněvadž věci státu jest pečovati o veřejný pořádek, o ochranu života a majetku, o umění, vědu a spravedlnost, má stát také právo, požadovati od každého svého občana určitou míru vzdělanosti. Proto se musí každý občan podrobiti nějakému vyučování. Rodiče po většině nejsou s to, aby povinnost své děti vyučovati sami zastali, proto svěřují své děti škole. Od toho okamžiku stát na se bere zastupování rodičů, kteří musí se podrobiti jeho nařízení v příčině stáří školou povinného, v příčině docházky školní a rozsahu učiva. *Veřejná škola není tedy majetkem té které vlády nebo strany, třeba měla v parlamentě většinu, a docela už ne majetkem učitelů, kteří jsou pouze zplnomocněnci rodičů a státu, nýbrž jest a zůstane ústavem pomocným a dobrodínním pro ony rodiny, které chtějí nebo musí ji použiti*.

Tyto zásady o právu rodiny církve a státu na školu potvrzují také dějiny. Až do poslední doby, kdy byla zavedena „škola státní“, byly školy zakládány od obcí, tedy od shoru rodin, nebo od církve. I university, založené od církve a pánovníků, měly za přední účel obranu křesťanské víry křesťanskou vědou a byly proto v úzkém spojení s církví nehledě ani k tomu, že papež o jejich uznání býval žádán.

Nejlepší jest tedy škola, která má spravedlivý ohled k trojímu onomu poměru dítěte, která se pokládá za nestrannou a věcnou pomocnici rodiny, církve a státu. Prává škola má se proto snažiti, aby stejnoměrně vychovala rodině poslušné děti, církvi věrné vyznavače a státu ochotné občany.

Původ státní školy nucené.

Když nevěra vnikla do křesťanských národů a tito se dostali pod jeho státního absolutismu, povstala nekřesťanská věda právní a učila v rozporu s veškerou minulostí: *Stát jest účelem sám sobě, stát je zdrojem všeho práva a má proto plné právo nad každým jednotlivcem.* Odtud prýští ona nesprávná zásada: *Stát má výlučné právo na školu.* Kdyby tomu tak bylo, pak ovšem by musil člověk již od nejútlejšího mládí býti vzděláván a vychováván pro stát a jen pro stát — pak měl by člověk jen ten účel, aby se vším, co má a co jest, se všemi tělesnými i duševními silami byl státu k dispozici, platil daně, byl vojákem a sloužil právě těm účelům, které ta a ona státní vláda určí.

Jako křesťané však víme, že musíme sice státu dávatí co mu je k jeho trvání potřebno, my sami však že máme jiný a vyšší účel, jenž nad tuto časnost se povznáší a *ve věčnosti spočívá.*

Musíme vám, křesťanští rodičové, opět a opět připomínati původ této pohanské představy o státu, abyste pochopili, že *nucená státní škola vždy bude míti ráz protikřesťanský.* K tomu přistupuje, že státní škola nucená má svůj původ ve francouzské revoluci a od moderního státu vždy byla donucována sloužiti jeho účelům. Jestli-že pak moderní stát se docela prohlásí zásadně bezkonfesijním, jak může žádati, aby jeho katoličtí občané mu obětovali i své svědomí a přijali jeho pohanské ideje? Ježto však i bezkonfesijní stát zaručuje „svobodu svědomí“ — ovšem jak on jí rozumí — dostává se do rozporu se sebou samým, zařizuje-li školu proti svědomí svých katolických občanů.

Oprávněnost a hlavní přednost školy katolické.

Má-li škola spravedlivě sloužiti všem třem oprávněným činitelům výchovy rodinné, církvi, státu, je to možno jen tehdy, je-li zcela proniknuta duchem křesťanské víry, poněvadž jen tehdy jest vyprostěna z názorů časových a směrů stranických. Naproti tomu škola která jest závislá na vládě, na politických stranách nebo na lidových třídách, upadá vždy do nebezpečství, že jim bude sloužiti, bude tedy na př. v době hospodářského liberalismu působiti kapitalisticky, v době národnostního vzrušení radikálně, v době nepřívznivé náboženství — proticírkevně.

Z toho poznáváte, křesťanští rodičové, oprávněnost a přednost školy konfesijní, v našem případě katolické. Spočíváť ona jediná na nepohnutelném základě katolické věrouky a mravouky, ne-

slouží tedy ani měnivým názorům dne, ani sobě odporujícím zájmům stran a stavů. *My katolíci sloužíme tudíž jen všeobecnému míru, žádajíce školu konfesijní, t. j. katolickou pro děti katolické, od obecné až do škol vyšších.* Jenom taková škola může upokojiti svědomí katolických rodičů, poněvadž jenom ona povinnou výchovnou práci rodičů na sebe bere a dále zastává. Církev označuje v kan. 1372 § 2. církv. zákoníku péči o křesťanskou výchovu dítek jako „právo a nejdůležitější povinnosti rodičů“. Rodiče, kteří o ni nepečují *těžce* tudíž hřeší. Dle kan. 1374 nesmějí katoličtí rodičové bez nutné potřeby posílati děti své do škol neutrálních nebo nekatolických. Na biskupech samých jest posouditi, za jakých okolností a ochranných opatření taková školní návštěva jest přípustna.

Kdekoli však trvá škola proniknutá duchem křesťanským, tam, křesťanští rodičové, máte *pravý poklad*. My katolíci máme za to, že z *důstojnosti dítěte plyne i důstojnost učitele*. Pokládají-li strany proticírkevní učitelský stav pro jeho pronikavý vliv na dorůstající pokolení za vítaného obhájce cílů jejich — nám jest on dělníkem Kristovým, viditelným andělem strážným maličkých, zplnomocněncem rodičů, dobrodincem lidstva, poněvadž koná skutky duchovního milosrdenství, jimž Pán Ježíš zaslíbil tak velikou odměnu.

Škola a církev v státě našem.

Ve větší části našeho státu jest škola simultánní t. j. nábožensky smíšená, převzatá ze státu dřívějšího. Katolickým rodičům není tedy ponechána volba školy, do níž by své děti posílali. Nepatrný počet škol soukromých nepadá tu na váhu. Tím však, katoličtí rodičové, zvětšuje se vaše povinnost, neboť musíte tím větší péči na náboženskou výchovu svých dítek vynaložiti, čím větší jest nebezpečí, že v takových školách nevěřícími učiteli nebo spolužáky utrpí škodu na své víře. Ani věřící učitel nemá v takové škole v žádoucí míře příležitost, aby pěstoval nábožensko-mravní výchovu s onou vytrvalostí a horlivostí, jakou zasluhuje. Neboť právě nejúčinnější prostředky náboženského vzdělávání jsou mu vzaty pro přítomnost žáků nekatolických, nekřesťanských nebo bezkonfesijních — nebo může jich užívat jen v míře velice omezené.

Katolická církev má nevyčerpatelné bohatství přemocných pohnutek pro mravní výchovu: výklad desatera; nauku o hříchu, jeho zlobě, následcích a trestech; nauku o modlitbě; o svátosti pokání, jejíž častější přijímání jest nejlepším prostředkem výchovy k vnitřní upřímnosti; nauku o nejsv. svátosti oltářní, kteráž právem sluje „chléb silných a víno panen“. Toto všechno zasahuje denně do života dítek, upravuje a zbystřuje jeho svědomí a tvoří základ, na němž dítě buduje později svůj veškerý

mravní život. Jakou ztrátu trpí proto děti ve škole, která těchto výchovných prostředků neužívá, a v náhradu nic neposkytuje!

Simultánní škola podržela sice vyučování náboženství a náboženské úkony jako povinnost školní mládeže, ale pro žádoucí mravní výchovu nemohla z válné části nic dokázat, poněvadž vyučování náboženství pouze po dvě hodiny týdně zůstalo osamoceno, t. j. bez vlivu na ostatní práci školy. Jenom málo věřících učitelů učinilo katolické přesvědčení duší celého vyučování.

Za posledních tří let utrpěla církev ještě větší ztráty: náboženské úkony, společná modlitba, návštěva mše sv. v neděli a ve svátek, přijímání sv. svátostí nejsou již podstatnou součástí náboženského vyučování, nýbrž jsou ponechány libovůli žáků — kříž, symbol našeho vykoupení, u nás katolíků v největší úctě, jest na přemnohých místech ze školních světnic odstraněn — na našich středních školách jest náboženství ve vyšších třídách sníženo na předmět vedlejší a ponecháno uznání žáků a tak oloupeno o příslušnou veřejnou vážnost. Ano i ve škole obecné jest osvobození od vyučování náboženství zavedeno. Děti nemohou již ve škole v náboženský život býti prakticky uváděny a nemohou si zvykatí plnění náboženských povinností.

A ani toto znehodnocení a ponížení náboženského vyučování a nábožensko-mravní výchovy, jež není než loupeží na beztoho skrovných právech bezbranné církve, nestačí nepřátelům církve — *v budoucnosti má býti jen úplně beznáboženská, státní škola nucená, kde se k Bohu vůbec nepřihlíží, která nadto vylučuje jakoukoli školu soukromou.* Francouzská „école neutre“ má býti ještě překonána.

Následky beznáboženské výchovy.

Více než kdy jindy slyšeti jest dnes stesky do nedostatku smyslu pro povinnost u dorůstající mládeže. Volá se po lidech vědomých si povinností, jichž je nyní tak pořádku. Ale nejúčinnější prostředek výchovy k povinnosti byl ze školy vypuzen. Neupřel nám ani nevěrec, že důsledným zvykáním dítěte denní modlitbě, pravidelné návštěvě mše sv. v neděli a ve svátek, i když vyžaduje nějaké oběti, na častější přijímání sv. svátostí ukázně se vůle a že žádná pohnutka „etické kultury“ nebo „občanské morálky“ se tomu nevyrovná. Jen si nemyslete, křesťanští rodičové, že srdce a mysl vašich dětí již jsou vzdělány, mají-li všelijaké různé vědomosti. Zajisté, bohaté vědění přispívá k pozemskému pokroku. Avšak vnitřní cena člověka, jeho poměr k bližním a především jeho věčná spása závisí na jeho ctnosti a mravnosti.

Děti, které prospívají sice vědou, ale ne mravností, nestoupají výš, nýbrž klesají, upadají. Bohužel, neuznávají mnozí

rodičové této pravdy, až pak často smutni stojí nad troskami svého štěstí, které jejich děti vzdělané sice, ale nezdárné zničily.

Pohled do skutečného života naší mládeže potvrdí tuto zkušenost. Dnes kde kdo nařiká na *urážlivou pýchu*, s kterou naše mládež *opovrhne každou autoritou* a zavrhuje ctihodné a dobré mravy minulosti. To přinesla sice dosud každá revoluce, totiž nejasný pud vše staré zavrhovati a po novém se hnáti, jakoby ve starém vželo všechno neštěstí a v novém všechno blaho. Ale *nešetrnost* naší mládeže k veškeré vážné křesťanské tradici dřívějška a její pošetilé *přeceňování sebe* vzrůstá zrovna v nebezpečnoství pro naši dobu. Mladíci vysmívají se stáří, nezralí žáckové myslí si, že jsou učiteli rovni, nezkušení blázni mají se za moudré a zamítají vše, čemu se dosud věřilo a co se za dobré pokládalo. Ó mládeži, kéž bys měla pro to porozumění! V poctivé kázni a mravnosti tvých předků, v jejich prostotě oděvu a požitku, v jejich poctivosti, šlechetnosti v slově i skutku spočívá hluboká životní moudrost, staletou zkušeností osvědčená.

Ještě na jeden smutný zjev v životě naší mládeže jest nám poukázati: *Odnaučila se prožívati s jarou myslí čisté tiché radosti svého věku*. — Podívejte se jen jednou na děti, nebo ještě lépe na dorůstající hochy a dívky, jak si hrají nebo tělocvičí, nebo vycházky pořádají. Neupíráme, že z takových tělocviků může v jisté míře vypučeti sebekázeň, sebezápor, obětovnost, úslužnost atd. Na duchovních ústavách se kultura těla již před půl stoletím prováděla v míře, že by vyhovovala zdravotním požadavkům dnešním; vedle této ovšem byla také přísná duševní práce.

Ale jaká rozpustilost, divost, náruživost ukazuje se dnes namnoze u naší mládeže! Po mladistvé prostoduchosti, jež, byť i někdy překypěla, přece vždy zůstává roztomilou, není již ani stopy. Poslyšte však také ty jejich řeči a ten jejich zpěv — věci těch nesmíme přehlížeti. Hry a zábavy mládeže jsou obrazem jejího mravního stavu, jejího vnitřního smýšlení. Snaží-li se kdo za našich dnů toto zjevné zdívočení mysli a mravů tím potírati, že se mládež vodi do Boží přírody, uznali bychom to za výchovný prostředek, kdyby se při tom mládež učila, všude hledati a viděti stopy Páně, v zrnku pískovém, v kapce vody i ve stéble poznávati skrytou moudrost, moc a dobrotivost Boží. Nehledě k tomu, že se při těchto vycházkách chce docíliti jen tělesné zdatnosti, urážejí se stykem obojího pohlaví nejjednodušší požadavky křesťanské slušnosti a mravnosti.

Nejsmutnější však jest *ubývání bázně Boží a zbožnosti*. Není divu, uvážíme-li, že se bezbožnost za nynější doby vydává za osvícenost a vzdělání; bezvěrectví bývá dokonce doporučeno ve veřejném životě. Když tolik mladých studujících odmítá náboženského vyučování a každé návštěvy mše sv. a

zvláště přijímání sv. svátostí, dlužno napřed zodpovědět otázku: čím a jak došli tito mladí lidé tak daleko? Neboť život bez Boha je lidskému srdci nepřirozený. Kdo byli jejich učitelé? Které knihy, časopisy a noviny čtou? Kdo jim dodával hanebnou a nicotnou literaturu, kterou mají denně v rukou? Takovéto zpytování svědomí nechť vykonají, kdož mají bdít nad blahem státu; neboť tím se naše mládež vychovává na průkopníky budoucích politických a sociálních katastrof. Od té doby, co bylo náboženství ze školy vyloučeno, zůstává jí toliko jediné útočiště, totiž dům, v němž zůstávají věřící rodiče, kde se ještě koná společná modlitba, kde se slaví neděle, kde panuje smysl pro rodinný život a láska mezi rodiči a dětmi, jak sv. Pavel napomíná: „Dítka, poslouchejte rodičů svých v Pánu, neboť je to spravedlivé . . . a vy, otcové, nepoužívejte k hněvu dětí svých, nýbrž vychovávejte je v kázni a napominání Páně.“ (Efes. 6. 1—4).

Kde však se skácela víra, tam se též kácí skromnost, úcta před autoritou, vědomí povinnosti, pilnost, čistota mravů, tam se zahnížďuje nestoudnost a nemravňost. A vy, křesťanští rodičové, víte, že za naší doby život lidský není žádnou dětskou hračkou. Ukládá břemena a vyžaduje obětí, na něž ani velká duševní síla nestačí. To vydrží toliko vůle posílená nadějí na věčnost a povznesená k milosti. Dnes se život nesmí oceňovati podle počtu radovánek a splněných přání, nýbrž podle věrnosti konání stavovských povinností! Sem patří slovo Páně: „Komu však připodobním pokolení toto? Podobno jest ohlapcům, sedícím na náměstí, kteří volajíce k soudruhům říkají: Pískali jsme vám, a netančili jste; nařikali jsme, a nekvíleli jste.“ (Mat. 11. 16—17). To znamená: pokolení, jež každou chvíli si počíná jako děti, které se brzy smějí a brzy zase pláčou, nelze pro naši dobou potřebovati. Známe zřídlo všech těchto vad; nemá se vyučování a výchova odlučovati, obojí patří dohromady. Veliký papež Leo XIII. o tom praví: „U dítěte nelze Šalomounův rozsudek obnoviti a nerozvázným úderem meče, rozum a vůli od sebe rozlučujícím, dítě rozdělití na dvě. Mezi tím, co se vzdělává rozum, dlužno vůli navykati k nabývání ctností. Kdo při vyučování zanedbává ctnost a veškerou svou námahu soustřeďuje na pěstování ducha, kuje z vyučování nebezpečnou zbraň v rukou zlých lidí.“ (Dop. kard.-vikáři z 25 června 1878.)

Snad si někdo z vás, křesťanští rodičové, pomyslí, že to je škarohlidství, poněvadž všech těchto následků bezvěrecké školy dosud nepocítujeme. Díky Bohu, že náboženský život v rodinách a pilná práce našich kněží v duchovní správě tyto následky o mnoho mírní. Je-li nám však již nyní u dorůstající mládeže si stěžovati do nedostatku úcty před autoritou a vědomí povinnosti

za to však do nadbytku rozkošnictví a požitkářství, což teprve bude, až vyrostou statisíce bezvěreckých dětí a dorostou do činného života? Zdá se nám jako bychom byli na nejlepší cestě k naprostému bezvěří ve veřejném životě a též tak k beznáboženské škole.

Co nám nepřátelé církve vyčítají.

„Církev se chce veškerého vyučování zmocniti, ji jde toliko o boj se státem a s učitelstvem — o moc.“

Tot hrubé podezřívání, jež nezasluhuje ani odpovědi. Pomluva se častým opakováním nestane pravdou. My katolíci si boje nepřejeme, leda že se nám vnutí. Hájíme toliko práva katolického svědomí. Školská otázka týká se stejně katolické rodiny jako i národa a vlasti. Jedná se o jejich budoucnost. Církev a v jejím jméně episkopát je toliko obhájcem *křesťanské školy*, poněvadž Kristův zákon *zavazuje každého* též ve veřejném životě a v každém jeho odvětví. Nadto dokazují dějiny a zkušenost, že mládež odcizená božské víře je vážným nebezpečím každého státu. Církev v tomto boji hájí toliko přirozeného a Bohem zaručeného práva katolických rodin, které odevzdáním dítek škole nikterak neztrácejí práva na ně, jakož ani učitelé nenabývají z toho jiného práva nad dětmi, než co přesně plyne z jejich vyučovací a vychovávací povinnosti: totiž dozor nad školní docházkou a nad povinností dětí k učení. Vůle Kristova, právo dítky na pravou víru, v níž je podle vůle Boží zrozeno, jsou církvi nade všecko. Jmenuje-li kdo obhajování těchto práv církví „*boj o moc*“, jest to úmyslné zvrácení pravého úmyslu církve. Není-li náboženství na místě nejprřednějším, octne se snadno na místě nejposlednějším.

Církev chce školu „zklerikalizovati“.

Odpovídáme našim odpůrcům, kteří chtějí býti poctivými, s papežem Piem IX.: Vraťte slovům jejich význam; klerikalismu není, proto tuto frázi odmítáme. Jsme katolíky a víme, že klerus, kněžstvo, je dle ustanovení Ježíše Krista „*správcem tajemství Božích*“ (I. Cor. 4. 1), že tedy klerus je k vůli náboženství a nikoliv naopak. Víme však též, že dábelská zášť proti církvi mistrně dovedla církevní obraně vysokých duchovních a mravních zájmů vpáliti příhanu „*klerikalismu*“ a tak lid klamati. Upadl-li však kněžský stav u lidu v opovržení — ať již vlastní vinou nebo pomluvačnými pletichami odpůrců náboženství, klesá neodvratně též nábožnost a mravnost lidu. Neboť kněžstvo je představitelem křesťanských ideálů: úcty k autoritě, vědomí povinnosti, obětovnosti, poctivosti, mravní čistoty, lásky k bližnímu a k vlasti. Bez těchto ideálů řítí se každý národ do zkázy! Národ, nevychovávaný již žádných vlastních kněží, jest v úpadku a v poklesu.

Těm, kdo se snaží do slova „klerikalismus“ vložit všechno opovržení, klademe na uvážení toto: dříve se vzdávala úcta toliko poctivé práci a proto úcta největší také i práci nejcennější, totiž práci pro božskou pravdu. Jen vypočítavá zahálka, lichva a podvod bývaly bez cti. Za našich dnů však lze za peníze koupiti všechno. Kdo má peníze, je pánem — kdo se může vykázati jenom prací, tím se pohrdá, anebo dočista opovrhne, ať slouží oltáři anebo továrně. Proto jsou boháči pány světa, proto se ani práce ve prospěch duší necení. Tak se nám vrací staré pohanství, kde každá práce byla otroctvím a proto v opovržení.

Ó kéž by naše škola vnesla do nynější společnosti starý křesťanský názor o cti a vážnosti i důstojnosti práce, zvláště práce duchovní! Takový „klerikalismus“ by radostně uvítali všichni, ať již pracují duchem anebo rukama!

Naproti domnělému úmyslu našemu zklerikalisovati školu, stůjte zde požadavky některých učitelských organizací a nevěreckých sdružení dělnických. Znějí: *škola úplně světská, odstranění jakéhokoli náboženství, úplná rozluka církve a školy.* Tento útok na právo církve zaručené Bohem, jež jsme svrchu dokázali, tuto roztržku s celou minulostí našeho národa, tento útok na pravdu Boží a zákon nenazývají snad ničením křesťanství, nýbrž vítězstvím rozumu a svobody, kdežto povinnou obranu církve a katolického lidu překrucují v „klerikalismus“.

A na posměšek, že, prý chceme počty a čtení udělati „katolickými“, odpovídáme: Každého předmětu lze při vyučování užítí, aby dítě chápalo Boží moudrost a dobrotu i blahodárné působení církve, avšak také možno toho zneužítí k opaku. A mluvnickou obratnost lze zrovna tak cvičiti při popisu domácího zvířete jako při popisu chrámu Páně nebo vánoc nebo průvodu o Božím Těle, a dovednost dítěte ve zpěvu může býti vyzkoušena při přednesu kostelní písně zrovna tak jako při písni jarní.

Církev prý chce snížit úroveň vzdělanosti.

Vytýkají církvi, že hledí udržeti vzdělanost na nízké úrovni. Právý opak! Vzhledem ke vznešenosti křesťanské věrouky a mravouky má církev právě největší potíže s lidem nevzdělaným. Nevzdělání katolíci stávají se velmi snadno obětí pověry nebo i nevěry. Zásluhy katolické církve o vzdělanost potvrzují dějiny.

Při zániku *starého světa* zachránila církev doklady jeho vzdělanosti ve svých knihovnách a uchovávala tak ústrojnou spojitost kulturního vývoje. Ve *středověku* bylo duchovenstvo stavem učenců; duchovní působili i jakožto lékaři, neboť až do 13. století bylo lékařů ze stavu světského velmi málo. První zřízené školy byly školy klášterní, farní, katedrální. Na školách státních později vzniklých, vyučovali i pět na mnoze duchovní. Téměř všechny university mají papežské nadací listiny.

Mnoho řádů bylo založeno výhradně pro vyučování, na př. Bratři křesťanských škol, Piaristé, Voršilky a j. I Tovaryšstvo Ježíšovo věnuje se vyučování, a má je za jeden z nejdůležitějších svých úkolů.

Jakkoli v nynější době duchovenstvo, protože je ho veliký nedostatek, téměř úplně šě omezuje jen na duchovní správu, vykazuje přece v každém oboru vědeckém, v národopisu, jazykozpytu, filosofii, vědách přírodních, skvělá jména. A pro národy pohanské jsou naši misionáři ještě dnes jedinými průkopníky kultury.

Církev pokládá nevědomost za neštěstí. Pán Ježíš řekl: „Já jsem světlo světa“ (Joann. 8, 12). Proto církev vždy bude volati po světle a moudrosti, které jsou obsaženy v pravdě. Čemu církev ovšem nechce, jest, aby ctnost a mravnost byly vědě obětovány. Přejeme si šťastné spojení vědy a ctnosti, ale neváháme prohlásiti: je-li duše třebas vědou chudá, za to však ctnostná, vše jest získáno; je-li však duše neřestná, vše jest ztraceno, byť i všem vědám rozuměla. Není křesťanského otce, jenž by si nepřál, aby jeho děti byly dobrými a ctnostnými a pak teprve vzdělanými. Vždyť jsou i rodičové lehkomyšní, nevěrci a neznabozi, kteří chtějí své děti v křesťanském náboženství míti vychovány. Ale nenajde se křesťanský otec, jenž by si přál, aby jeho děti byly vychovány bez náboženství.

Církev prý se přežila, nemá již práva na trvání, na existenci, proto také nesmí míti vliv na školu.

Tak volá hlavně ona strana, která usiluje o společenské opravy, o sociální reformu, ovšem po svém rozumu. A proč nemá již církev míti právo na trvání, existenci? Poněvadž prý se ji nepodařilo za téměř dvoutisíciletého trvání svět opravití, reformovati; stará zla lakoty, lichvářství, hrubé nadvlády peněz, opovrhování malými a slabými, bují prý dále.

Ale kde a kdy měla církev rozhodný vliv na politický a hospodářský život? Vždyť, zdá se, že žijeme v zemi pohanské: v našich městech je na tisíce lidí, kteří žijí úplně bez Boha, nikdy se nemodlí a do kostela nevstoupí. Nevěře dostalo se u nás vědou, hlásanou se stolic profesorských a učitelských, oprávnění a prohlašuje se za věc každého vzdělaného člověka. Počítejte jen, rozmíli v Kristu, ty značné číslce odpadu k bezvyznání! Ty samy již dokazují s dostatek, že vůdcové a od nich odvislé davy již dávno ve svém nitru od církve odpadli. A právě tito vůdcové dělají veřejné mínění.

Když církev v pastýřských listech papežských a biskupských s kazatelen žádala, aby i práce a průmysl byly podrobeny desateru Božímu, poněvadž člověk živ jest nejen chlebem, nýbrž aby duši svou zachoval pro věčnost, volalo se: náboženství a politika nemají nic společného! V každém čísle volal

protikřesťanský tisk do světa: „Nic jim (kněžím) nevěřte! Kle-
rikalismus je nepřítel.“ A nyní, kdy veřejnost plná je lichvářství
a požitkářství, chcete tato zla klásti církvi za vinu? Když orlu
perutě ochromíte a pak bezbranného posadíte do hadího hnízda
— jest spravedливо tropiti si posměch z krále vzduchu, že je
sláb a nezmůže tu havěť zmíji? Dobře věru možno toto podo-
benství obrátiti na obviňovanou církev.

Avšak tento vystřelený šíp vrací se na ukvapeného střelce.
Nevěřící duch času sliboval lidem ráj na zemi, jako neklamný
účinek své životní moudrosti. Nastal pravý opak. Panuje nechuf
k práci, nemravnosť, nespravedlnost, lichva, úplatnost. Nekla-
mala tedy církev, jež neměla nikdy v rukou vládu státní,
nýbrž klamala ona tolik vychvalovaná kultura pozemská, vydá-
vaná za náhradu křesťanství lidstvo opravduoblažujícího.

Zatím byl papež pro svou známou snahu o mír všeobecně
uznán za dobrodince celého světa. Nejlepší to odpověď na vý-
tku: Církev katolická se přežila.

Další námitka: *Škola prý nemá si všimati náboženského
vyznání, poněvadž ona si odporují a usilují o různé cíle, které
nepřipouštějí jednotného působení.*

Tato námitka má za základ dvojí blud: že jest náboženství
neurčitý pojem, který si každý ze zkušenosti denního života
sám tvoří; a druhý blud jest: všechna náboženství jsou stejné
ceny. Moderní škola nemůže prý všem vyznáním najednou vy-
nověti, proto musí prý zůstatí neutrální, to jest musí o Bohu
a náboženství mlčeti.

Těmto moderním bludům čelíme neúprosným: „Buď —
anebo“. Buď jest Ježíš Kristus pravý Bůh nebo není. Je-li pravý
Bůh, pak jsou mu všichni lidé podroběni. On sám praví o tom:
„Kdybych byl nepřisel a jim nemluvil, neměli by hříchu; nyní
ale nemají výmluvy z hříchu svého“ (Jan 15, 22). Není-li Kristus
Bohem, nuže pak byl jenom člověkem, byť i ne obyčejným člo-
věkem, ale přece jenom člověkem. Potom však padá celé
křesťanství, neboť v tomto případě nikdo není povinen Krista
následovati. Avšak Ježíš Kristus jest pravý Bůh, a to je pro
každého, kdo věřiti chce, dokázatelné. Proto musí i jeho církev,
jako jediná hlasatelka jeho vůle, od každého býti slyšena: „Kdo
vás slyší, mne slyší“ (Luk. 10, 16). Nazývá-li moderní svět tuto
pravdu „tvrdou“, pak jest to právě ona tvrdost, s jakou pravda
vždy odporuje bludu.

*Mlčeti ve škole o Kristu a jeho pravdě, není proto jednání
nestranné, neutrální, nýbrž protikřesťanské a bezbožné. Mlčeti o
Kristu, znamená Krista zapíratí, pronásledovati. On sám to pro-
hlásil: „Kdo není se mnou, jest proti mně“ (Luk. 11, 23).*

Není-li tedy podle výroku Ježíše Krista skutečná nestran-
nost vůbec možná, pak jest ona na odiv stavěná pokrytectvím.

Jak nazýváte, rozmilí v Kristu, člověka, jenž jinak mluví a jinak myslí? Pravíte: To jest člověk bez přesvědčení, bez charakteru. Použijeme-li toho o škole a učitelích, znamená to: doma katolik, ve škole však bez náboženství a bez Boha! A jen proto, že tomu tak chtějí ti, kdož mají v rukou jeho postavení a jeho plat! A takový muž má vychovávat charaktery, t. j. lidi s přesvědčením?

„Morálka musí býti, ale ve škole budiž vyučováno volné, laické morálce.“

Nápadné při tom jest, že nevěra všechny články víry šmahem zavrhuje, ale „morálku“ a její nutnost popíratí nechce, a přece mravní názory každého muže řídí se zcela podle jeho víry v Boha! Toto jinak nesrozumitelné chování má svůj dobrý tajný důvod. Slyší-li totiž svět, i svobodomyšlný, že ten neb onen je bez morálky, zhrozí se, neboť „bez morálky“ jest mu tolik jako „bez svědomí“. Takovým však nikdo nechce býti. A proto přetvařují se zapřísáhlí nepřátelé víry a jejich pravd, jakoby si vážili morálky, aby se svými plány o školní reformě nevzbudili u lidu podezření a ze školy odstranili nenápadně evangelium.

Dosud zůstala laická morálka, t. j. morálka bez víry a bez milosti pouhým heslem. Ještě se neshodli ani o tom, které povinnosti tato „volná morálka“ má ukládati. O tom se konají ještě stále porady. Ve skutečnosti bude to zajisté skrovný, ovšem libovolný výběr z praktické části katolického katechismu, třebaš tento pramen ani nesměl býti jmenován! Ale jaká to smělost! Učiteli volné morálky má dítě věřiti na slovo, kdežto slovu Božímu věřiti nemá a má mu odporovati!

My katolíci víme, co máme o tom souditi. Veliký papež Lev XIII. vyslovil se ve svém okružním listě „Annum ingressi sumus“ ze dne 19. března 1902 o volné morálce takto: „Když ve veřejném životě Bůh s opovržením odstrčen byl stranou, nastal nutně zmatek a úpadek mravního života, ježto náboženství jest základem spravedlnosti a mravnosti, jak již proslulí pohanští mudrci poznali; jakmile jsou totiž jednou uvolněna pouta, která člověka víží s Bohem, nejvyšším zákonodárcem a soudcem, nezbývá pak nic než matný stín občanské, nebo jak se říká neodvislé morálky, která o věčný zákon a o Boží příkazy se nestará a dojde na nakloněné ploše k nejkrajnějšímu důsledku, že totiž člověk sám si zákony dává dle libosti.“ Katolíci rodičové mají zajisté právo se tázati, co dá tomu novému volnému zákonu mravnímu oprávněnost i moc, kdyžť Bůh, jenž vše dobré odměňuje a vše zlé tresce, nesmí již býti jako původce mravnosti jmenován.

Bude-li učitel k dětem takto mluvit:

„Děti, musíte býti poslušné, mravné, upřímné, pokorné, skromné, milosrdné; cizí majetek nesmíte poškozovati, ostatní

lidi nesmíte obelhávat; bezprávi nesmíte odpláceti bezprávím nýbrž musíte odpouštětí" — vynoří se v myslícím dítěti ihned otázka: a proč to? — A co má učitel nové morálky na to odvětit? Snad proto, že to stojí v zákoníku? Ale kdo sestavil tento zákoník? Vláda? Sněmovna? Vždyť, nemá-li *Bůh* práva, nemá ani člověk práva svým jménem předpisovati jinému zákony a zasahovati do jeho svědomí. Anebo má snad učitel říci: „Poněvadž budeš pochválen, uposlechněš-li a pokárán, neučíš-li toho?" Avšak, zdaž jsme za našich dnů nezažili, že zchytralé sobectví se vychvaluje za moudrost, kdežto obětovnost se tupí jako pošetilost? Ba i zjevné zločiny byly vychvalovány! Jakou váhu má tedy chvála a hana lidská? Které autority se má učitel nové morálky dovolávat? Snad: pořádku ve státě? A což, když vidí naše děti, že hřích, lichva, podvod, nemravnost skvostně žijí, kdežto ctnost trpí nouzi?

Zastánci nové morálky však praví, že se mají děti učit konati dobro z pouhé lásky k ctnosti! „Krása ctností" je pěkné slůvko. Ale jádro otázky spočívá v tom: proč mám konati trpké dobro a varovati se sladkého hříchu? Mravní příkaz, za nímž stojí jenom lidé, nemá závazné moci a síly, zvláště v hodině silného pokušení. A „zavázati sebe sama?" Zaváží-li se z holé libovůle k dobrému, mohu se též podle své libovůle od toho uvolnit, dispensovati.

Dále se nám namítá: je dosti nevěrců, kteří žijí slušně. Komu se dostalo dobrého vychování a komu je dbáti na vnější slušnost a společenské postavení, kdo má slušné příjmy, ten se třeba nízkých činů zdrží. To však jsou samé přirozené ctnosti, nemající ceny pro věčnost, neboť „spravedlivý je živ z víry" (Řim, 1, 17). A je-li mravní jejich slušnost skutečná — pak je to tím smutnější! Neboť jací vzorní lidé by to byli, kdyby byli věřícími! Přirozené ctnosti u lidí jsoucích v dobrém postavení lze pochopiti. Nestane-li se milionář lupičem a továrník defraudantem, není to ještě důkazem, že přirozená ctnost má takovou vítěznou moc! Ale převážná většina lidí, žijících v chudobě, v stálém strádání a velikých pokušeních, jimž je podati důkazy mravní zdatnosti, nevystačí s novou volnou morálkou. Ostatně i nevěrec žije a tyje, chtěj nechtěj, z mravních zásad, jež jsou obecným majetkem veškerého lidu. Každý morální život pochází tedy na konec přece jen z víry!

Nutná souvislost mezi ctností a vírou je vyslovena výrokem Páně: „Sbírají se s trní hrozny, aneb s bodláčí fíky? Každý strom dobrý nese ovoce dobré, špatný strom přináší ovoce špatné". (Mat. 7, 16).

Nepodaří-li se tedy oživit v lidských srdcích *Pána Boha a věčnost, jakožto jediný zdroj mravnosti*, nenastane náprava nynějšího stavu lidstva. Stačí, pohlédneme-li do nynější doby. Přes

všechny rozkoše zachvátí vzdělance pessimismus (škarohlidství) a velké davy lidí, jejichžto mysl touží jen po majetku a požitkářství, přes stále zlepšování hmotného postavení, jsou tak nespokojeny, že nespokojenost ta může být pro veřejný pokoj až nebezpečnou. Proto „pravá pedagogika pro tento svět musí se zakládati na výchově pro onen svět“ (Foerster, Křesťanství a třídní boj, str. 16)

Škola s tak zvanou volnou morálkou přivodila by na konec mezi žactvem nepokoj a hádky, jež lidi různých náhledů rozdvoují. V dětinské domýšlivosti budou zastánci volné morálky považovati křesťanskou víru za pověru a zotročování ducha, a budou pokládati soudruhy, navštěvující náboženské vyučování za ubohé svedené tvory, a sebe za osvícence a objevitele nové doby. Tím se vrhá do školy nevyhnutelná nesvornost.

Zkrátka a dobře: „Škola, jež chce vychovávat, musí býti zbudována na evangeliu Kristově. Je to zvláštní, že hlasatelé „volné morálky“ se nazývají *svobodomyslnými a volnomyšlenkáři*. Proč chtějí svou nevěru vnutiti jiným, kteří o ni nestojí? Ci má svoboda, na kterou pro sebe činí nárok, platiti jen pro ně a nikoli pro jiné? To by byla nesnášenlivost tím hodnější odsouzení, že jde ve škole o děti nebo nedospělé mladé lidi, kteří nemají ani duševní schopnosti ani mravní síly, aby takovému znásilnění v státní nucené škole se postavili na odpor.

„Nebojujeme proti církvi, bojujeme za svobodu svědomí.“

Ale jaká pak má býti tato nová svoboda svědomí? Odpovídají nám: Veřejnou školu navštěvují také nekatolíci, a proto nesmějí katolíci trvati na svém požadavku co do úkonů náboženských ve škole. Již jsme na to poukázali: Stát přijde po rodině a jeho úkolem jest, aby práva rodiny chránil, nikoliv však, aby je bral. My katolíci, dbáme práv státu a milujeme svou vlast. Ti však, kdo stát řídí, věztež, že stát žije ze svědomí svých občanů a že se mu tehdy nejlépe daří, mají-li všichni občané na něm svůj zájem. Také z tohoto důvodu měl by stát šetřiti svědomí svých katolických občanů. Vite, křesťanští rodičové, co jest pravá svoboda svědomí? Je to právo katolickou víru všude a vždy vyznávat a vykonávat. Toto právo jest božsky zaručeno a vyplývá ze slov Páně: „Kdo mně vyzná před lidmi, toho vyznám i já před Otcem svým, jenž jest v nebesích, a kdo mne zapře před lidmi, toho zapru také já před Otcem svým, který jest v nebesích“. (Mat. 10, 32.) Výkon tohoto práva nezávisí tedy na státním svolení.

Naše právo na úkon naší víry i ve škole *simultánní* dokazuje také tato skutečnost: Přes všemožné svody k odpadům činí katolíci 70 proc. yeškerého obyvatelstva našeho státu. A my, většina máme býti obětována menšíně? My máme se zříkati

svého práva ze samých ohledů na víru nebo nevěru lidí nečetných aneb v menšině jsoucích? Nejsme ve státě, kde všechno od obecního zastupitelstva až do Národního shromáždění určuje se většinou? Proč nemá tedy tohoto základního zákona být dbáno i ve škole? Snad by to šlo, kdyby byla víra jako tělocvik aneb kreslení pouhým vyučovacím předmětem, prospěšným, ale nikoliv nutným. *Víra jest však základní podmínkou naší spásy.*

Jak je to *ve skutečnosti* s novou svobodou svědomí? Se zámkou spravedlnosti ke všem náboženstvím vymyčují se ze školy náboženství všechna. Náboženstvím moderní školy jest nemíti náboženství žádného. V našich školách jsou děti rodičů, příslušníků to 2. a 3. internacionály. Zřiká se snad škola z ohledu na smýšlení těchto občanů všeho pěstování národního ducha a lásky k vlasti? Oprávdou, tu svobodu svědomí představovali jsme si zcela jinak! Bude-li nám pravá svoboda svědomí zaručena, nechť se usnášejí protestanté, izraelité a bezvěrci o svých dětech jak jim libo, svoboda jejich svědomí bude námi šetřena. My neznášilíme ani jediného svědomí!

„Vyučování náboženské prý náleží do kostela a jest věci duchovenstva.“ Ano! Duchovní byli si této povinnosti také vždy vědomí a využili proto svědomitě oněch dvou hodin v týdnu, které jsou určeny pro vyučování náboženství. Kdyby však vyučování náboženství bylo výlučně odkázáno do kostela, bylo by možným pouze o nedělích a svátcích. Jak mnohým rodičům nebylo by však možno své děti posílati ani na toto jediné vyučování buď pro špatnou a dalekou cestu aneb pro chatrný oděv a obuv svých dětí. Hlásalo-li by se nad to ve škole, že neděle jest jenom pro tělesné zotavení a pro výlety ve volné přírodě, a kdyby byly větší děti doma podrženy k práci, kolik dětí by pak navštěvovalo náboženské vyučování? A konečně, kdyby byla dětská duše po celý týden různě rozptylována aneb docela živena předsudky — nechutí k náboženství — s jakým výsledkem vyučoval by tu duchovní? Nějaký výsledek tu ovšem bude vždy, avšak nikdy nebude takový, jakého vyžadují dnešní potřeby.

„Náboženské vyučování náleží prý do rodiny.“ Ano, tomu přisvědčujeme. Sv. Pavel přikazuje totéž. Než rodiny postrádají k vyučování schopnosti, času a nutných pomůcek. A což není známo, že kdo chce učit, musí sám něco vědět? Proč pak jsou školy vůbec zřizovány? Zajisté proto, aby byly rodičům nápomocny. Proč se nemá totéž týkat i vyučování náboženského? Proč rozlišovati zde mezi vyučováním světským a náboženským? Řcete, kdo vydrží školu s jejími vysokými požadavky? Nevydrží ji svými daněmi lid? To ovšem ví každý dobře, příští pokolení však má být podle přání nepřátel bezvěreckými! Tímto postupem se záměru toho dosáhne, aspoň u většiny lidu. Ko-

nečně, podaří-li se to, zakáže se vyučování náboženství i v rodině.

Podivuhodnou zůstává jen ukrutná ona důslednost, jakou se hledí bez ohledu na každé právo dociliti odkřesťanění lidstva.

„Který katolík prý si přeje náboženského vyučování, ať posílá své děti do škol soukromých.“

To činí bez toho již nyní mnozí rodičové, aby zajistili svým dětkám náboženskou výchovu. Škola však vyžaduje vysokého nákladu. A ten bylo by nésti katolickým rodičům mimo ostatní veřejná břemena. Jakým právem ukládají se katolíkům dvojnásobné daně? Nechtě se nám nenamítá, že katoličtí rodičové mohou si školu svobodně voliti. To přece nelze nazvati svobodou, jestliže katolíci, aby se vyhnuli nespravedlivé bezplatné státní škole, jsou nuceni zřizovati si vlastním nákladem školy své! Zaručuje-li ústava našeho státu svobodu svědomí, pak musí býti nám katolíkům dovoleno, abychom své náboženství svobodně vyznávali všude, tedy i ve škole. *Upírá-li se nám to právo, tedy musíme si ho vydobýti!* Ale že náboženské boje neprospívají žádnému státu, dokazují dějiny. Proto budiž nám ve jménu svobody a v zájmu vlasti dáno naše právo, kterého se nikterak nezříkáme, poněvadž se ho zřici nemůžeme.

Činí se pokusy zaváděti do škol i tak zv. „sexuelní nauku“. Nutno proto, abychom i o tom promluvili krátce, ale vážně.

Nechť se nikdo nedá oklamati tímto umravňujícím prostředkem! Statistika, kterou podávají zkušení lékaři o veřejné nemravnosti, dokazuje pravý opak a jest skutečně hrozná. Zde nestačí pouze varovati. Jisto však jest, že podobná poučení nenáleží do školy před mládež polo aneb úplně nezralou, jejíž obrazotvornost by tím byla pokažena. Kde takového poučení skutečně třeba, na př. odcházejí-li dorostlé děti do ciziny, nalezne rozumný otec, starostlivá matka, horlivý duchovní správce vždy vhodné slovo. Šťastná mládež, která může dlouho takového poučení postrádati a jejíž nevinnost i pokojné svědomí chráněno je dobrými rodiči, učiteli a duchovními, proti drsné ruce života ještě drsnějšího.

Závěrek.

Shrneme-li krátce pastýřská naše slova, můžeme říci: *Boj, který byl vypovězen ve škole náboženství a církvi, jest boj o právo a svobodu dětské křesťanské duše v moderním státě. Křtem svatým náleží dítko Kristu Pánu a církvi. Z této ochrany má však býti vyrváno a přenecháno názorům časovým ustavičně se měnícím. Konečně jde tu o věčnost. Hle, v prostředí tak slavené demokratické svobody — tak bídné tyranství svědomí! Až bude ve škole katechismus zrušen a kněz ze školy odstraněn, vezme učitel do rukou příručku „volné mravouky“ a řekne:*

dětem: „Poslechněte děti, co vám zákon předpisuje o vašich povinnostech! Tak musíte žít, chcete-li být dobrými občany a pokojnými lidmi . . .“ V jakém jménu bude učitel prohlašovat tyto nové životní zákony? Ve jménu nynější vědy, parlamentu, či ministerstva národní osvěty? Probudilá mládež si pomyslí: „Mluvíte o poslušnosti, o povinnosti práce, nedotknutelnosti majetku, mravnosti a umírněnosti. Po vás přijdou jiní s jinými snad opácnými životními zásadami. Proč bychom nemohli již napřed tyto voliti?“ Co k tomu odpoví zástupcové volné morálky? Řeknou asi: „Pak nastoupí donucení, jehož musí užiti společnost proti každému nepořádku.“ „Můžete“, odpoví se jim, „spoutati sice naše ruce, ale nemůžete nám vnutiti naši vůli. Jsme si rovni, nemáte k tomu tedy práva. Rozkazovati může jen představený svým podřízeným.“

Nikoliv drazí rodičové! Mravný řád životní jest příliš důležitou věcí, než aby mohl být přenechán podnětům některého učitele anebo usnesení sněmovnímu. Vždyť na tom závisí celá věčnost! Jen přikázání mravní, Bohem samým daná, mají moc závaznou.

V otázce školské nejedná se jenom o blaho církve, nýbrž i o blaho státu. Přes zevně lesklou kulturu jest naše mládež oddána požívačnosti a přímo vášnivě sobeckosti. Zatím, co boháči si mohou všechno koupiti a podle libosti se „vyžítí“, postrádají chudé vrstvy lidu prostředků, aby hověly svým náruživostem ve zjemněném způsobu. A koncem toho pak jsou zločiny.

V tom shodují se všichni. Před pádem do propasti chrání jen náboženská výchova! Každý rozumný otec, pokud si ovšem toho jména zaslouží, trne před budoucností svých dětí, vidí-li, jak uprostřed zjevných nebezpečí zrají ke hříchu! Proto si přeje, aby bylo proti úpadku mravnímu pěstováno přesvědčení náboženské. A právě moc náboženského přesvědčení má být spoutána! Proč? Jen ze slepého záští.

Kdo jest nepředpojatý, musí doznati: Boj proti církvi a jejímu právu není bojem o kulturu, nýbrž jest bojem protikulturním. Nedejte se, drazí v Pánu, klamati frázemi „Římský“, „Římanství“, jakoby tu snad jen šlo o obranu české kultury proti nějakému jejímu římskému okleštění. Kultura neboli osvěta není věcí národnostní, t. j. věcí jednoho národa, nýbrž věcí veškerého lidstva. Když se roku 1905 počal ve Francii boj proticírkevní, jednalo se snad francouzským nepřátelům církve o ochranu české osvěty? Nikoliv! Jest to starý boj nevěry proti Kristu a jeho církvi.

Křesťanští rodičové! Výsledek tohoto boje závisí na vás! Pečujte nejprve o důkladné náboženské vyučování svých dítek! Nač škola nestačí, to doplňte domácím vyučováním! Starší z vás pamatují se zajisté, kterak byly v neděli katechismus aneb kniha evangelíí čtány a vykládány jako kniha rodinná. Pokračujte

v tomto křesťanském zvyku! Nabadejte své děti s horlivostí ještě větší k modlitbě a nedělní a sváteční mši svaté. Děti, které nikdy k tomu vedeny nebyly, jsou skutečně hodné politování. V bouřích životních obyčejně hynou! Nechť děti vaše přicházejí často ku svému Spasiteli a přijímají nejsvětější Tělo jeho, aby srdce jejich bylo chráněno před hříchem.

Nechcete-li, drazí rodiče, aby se na vás po smrti vaší zapomnělo, přejete-li si, aby děti vaše na hrobě vašem se modlily, pěstujte v duši jejich svatou víru, aby zůstaly věrný svému Spasiteli a jeho svaté církvi. Děti vyrostlé bez víry neznají cesty ke hrobu svých rodičů, tím méně ovšem pamatují na ně modlitbou! Vždyť nevěří v soud ani ve věčnost!

Nechť si „kulturní boj“ prochází státy, národy jejich neumravní ani neobšťastní, ale ozdívají je a uvrhne do neštěstí! Ve svém neštěstí naleznou pak cestu k domu otcovskému. Bída učí netoliko jednotlivce, nýbrž i celé národy, modlití se. Vráti se zase k víře v Ježíše Krista a naleznou v jeho církvi svou spásu a své blaho. To jest naděje naší svaté katolické církve. Církev nežádá, aby se národové vzdali pokroku a vymožeností vědy a techniky, nýbrž aby zvýšili úroveň své mravnosti, aby zušlechtili svá srdce tím, že křesťanství a jeho mravouku uvedou ve svůj život soukromý i veřejný. „Nebo nikdo nemůže jiného základu položit mimo ten, kterýž položen jest, jenž jest Kristus Ježíš“ (1. Kor. 3, 11.)

Moc Ježíše Krista, Syna Božího, jest nezníčitelná a zůstane na věky. Amen.

Dáno v Praze v den sv. Klementa 23. listopadu 1921.

† František, arcibiskup a metropolita Pražský, † Antonín Cyrill, arcibiskup a metropolita Olomoucký, † Augustin, biskup Košický, † Josef, biskup Litoměřický, † Antonín, biskup Mukačovský, † Norbert, biskup Brněnský, † Karel, biskup Kralovohradecký, † Karel, biskup Nitranský, † Šimon, biskup Budějovický, † Jan, biskup Spišský, † Marian, biskup Baňskobystrický.

